

**ZVUKOVÉ ZÁPISY
HUDOBNÉHO FOLKLÓRU UKRAJINCŮV
VÝCHODNÉHO SLOVENSKA
A ZAKARPATSKEJ UKRAJINY Z ROKOV 1929 A 1935**

MIKULÁŠ MUŠINKA, Prešov

V súčasnosti si len ťažko vieme predstaviť výskum hudobného folklóru bez magnetofónu, avšak tento prístroj sa dostal do služieb folkloristov až v pomerne nedávnej dobe. Zvuková technika zapustila korene v etnomuzikológii len po druhej svetovej vojne a jej vývoj v súčasnosti je neobyčajne dynamický: niekdajšiu zložitú nahrávaciu aparaturu vystriedali miniatúrne magnetofóny, schopné zachytiť a dokonale reprodukovat' i najzložitejšie hudobné útvary. Pri terénnych výskumoch je už bežnou kombinácia zvuku s obrazom (film a videozáznam). Počítače zasahujú aj do práce hudobnej folkloristiky. Úspešné pokusy v tomto smere začal robiť napríklad už ukrajinský etnomuzikológ Volodymyr Hošovskij, absolvent Karlovej univerzity v Prahe, v sedemdesiatych rokoch žijúci v Arménsku.

Aké boli počiatky zavádzania zvukovej techniky do folkloristickej praxe?

S pokusmi využiť nahrávaciu techniku na dokumentáciu ľudovej tvorivosti a nárečí sa stretávame už na konci 19. storočia, konkrétne v roku 1895. V roku 1899 členovia matematicko-prírodopisnej a filozoficko-historickej sekcie Viedenskej akadémie vied vypracovali návrh na zriadenie fonografického archívu, ktorý by pomocou zvukovej techniky zaznamenal pre budúce generácie stav všetkých európskych jazykov na konci 19. stor., neskôr na celom svete. Ako ukážky jednotlivých nárečí mali byť zaznamenávané predovšetkým folklórne prejavy. Komisia popredných viedenských vedcov (L. Boltzmann, Fr. Exner, Sig. Exner, V. Jagič a i.) neuznala vtedajší fonograf, zapisujúci zvuk na valce, za vhodný na takéto účely. Príčinou bolo predovšetkým zložité rozmnožovanie zvukových kópií.

Asistent tejto komisie Fritz Hauser už po roku podal podrobnú správu o jej činnosti, v ktorej navrhol, aby sa záznamy zvukových nahrávok robili na doskách a z nich sa pomocou galvanoplastiky zhotovovali medené negatívy a voskové matrice podľa Edisonovho patentu. Sám Hauser skonštruoval taký prístroj. Prof. Mikan Rešetar ho v roku 1901 prakticky vyskúšal na expedícii v Juhoslávii a dr. Krečmer – v Grécku. Obaja vedci sa sťažovali na častú poruchovosť prístroja, na ťažkosti s jeho premiestňovaním a inštaláciou. Na zasadnutí Akadémie

vied 11. júna 1902 predseda komisie Sig. Exner vyjadril skepsu nad praktickým uplatnením fonografického prístroja v lingvistike, resp. folkloristike. To však neodradilo Fritza Hausera od ďalšieho zdokonaľovania fonografu. Po Hauserovej smrti v práci pokračoval jeho kolega Dr. R. Pöch, ktorý vyvinul niekoľko nových typov zvukového prístroja. Na jednom z nich uskutočnil úspešné záznamy nemeckých nárečí prof. Seemüller.

Na začiatku 20. stor. sa podobné pokusy s využitím fonografu v praxi folkloristiky a lingvistiky uskutočnili aj v Berlíne a v Paríži. Nahrávacia aparátúra aj tam prešla zložitým vývojom a postupne sa zdokonaľovala. Na území Rakúsko-Uhorska zvukovú techniku na záznamy hudobného folklóru už v prvých rokoch 20. stor. úspešne využíval maďarský etnomuzikológ **Béla Bartók** (1881 – 1945) aj pri zápise slovenských piesní² a ukrajinský etnomuzikológ **Filaret Kolessa** (1871 – 1947). Posledný v roku 1907 zachytil na zvukové valčeky melódie ukrajinských dôm z východnej Ukrajiny, ktoré neskôr vydal v dvoch zväzkoch a v rokoch 1911 – 1913 – pri zápise lemkovského hudobného folklóru (nahral 186 piesní).³ Obaja, Bartók aj Kolessa boli odchovancami Viedenskej univerzity, kde sa zoznámili s nahrávacou technikou. Dr. R. Pöch už na začiatku 20. stor. vydal metodickú príručku ako používať fonograf pri terénnych výskumoch.⁴ V prvom desaťročí 20. storočia dva fonografické prístroje na terénne výskumy zakúpila Ševčenkova vedecká spoločnosť vo Lvove.

Viedenská akadémia vied zintenzívnila zapisovanie nárečových a folkloristických prejavov počas prvej svetovej vojny, keď bolo na území Rakúska v činnosti niekoľko koncentračných táborov pre vojnových zajatcov rôznych národností. Zajatecké tábory boli ideálnym miestom pre zvukové záznamy a vedci často uskutočňovali expedície do týchto táborov. Niekoľkých nárečovo-folkloristických expedícií sa zúčastnil aj mladý absolvent slavistického oddelenia Viedenskej univerzity **Ivan Paňkevych** (1887 – 1958), od roku 1912 profesor Konzulárnej akadémie vo Viedni. Pre fonografický archív Viedenskej akadémie vied urobil cenné zvukové záznamy nárečí a folklóru od ukrajinských zajatcov z Kyjevskej a Černihovskej gubernie, ako aj z Haliče a Volyne. Okrem iného zaujímavé rozprávanie zo života v roku 1917 zapísal od vnuka sestry najvýznamnejšieho ukrajinského básnika T. Ševčenka.⁵

V Československu sa prvé zvukové nahrávky folklóru začali pokusne robiť až koncom 20. rokov z podnetu pražského Radiojournalu a jeho košickej pobočky, založenej v roku 1927.⁶ V roku 1928 sa v Prahe uskutočnil zjazd venovaný ľudovému umeniu, na ktorom si komisia národopiscov dala predviesť nahrávaciu techniku viacerých európskych firiem. V konkurencii zvíťazila francúzska firma Pathé z Paríža.

Otázka zvukovej techniky na filologické a folkloristické účely bola predmetom diskusie aj na I. zjazde slovanských filológov v Prahe roku 1929, na ktorý bol ako expert pre možnosti praktického využitia nahrávacej techniky v jazykovede pozvaný už spomínaný Ivan Paňkevych. Na zjazde predniesol zaujímavý a podnetný referát *Fonograf v službách lingvistiky*.⁶

Referát pozostával z dvoch častí. V prvej autor zoznámil poslucháčov so stavom zvukových záznamov nárečových prejavov vo fonografickom ústave Viedenskej akadémie vied, v druhej podal návrh na zriadenie fonografického ústavu pri Českej akadémii vied. Svoje skúsenosti v tejto oblasti I. Paňkevyč zhrnul do tohoto záveru: „*Fonograf môže a bude slúžiť lingvistike pre zachovanie ľudskej reči v danom čase. O tom, či prístroj bude schopný reprodukovat' všetky nuansy ľudskej reči, je ešte predčasné uvažovať. V súčasnosti fonograf môže byť iba pomocným prostriedkom pre znázornenie* (podčiarknuté – I. P.) *fonetických zápisov, predovšetkým v akustickom ohľade*“.⁷ Podľa jeho názoru zvukové záznamy ukážok slovanských jazykov by mali byť súčasťou výbavy každého slavistického pracoviska.

Na 1. zjazde slovanských filológov v Prahe boli predvedené tri typy nahrávacích prístrojov. Aj v tomto prípade vedecké kapacity z rôznych krajín uznali za najlepšie nahrávky firmy Pathé, preto keď bol v tom istom roku pri Českej akadémii vied zriadený fonografický ústav, padlo rozhodnutie vybaviť ho nahrávacou aparátúrou práve tejto firmy.

Novozriadený fonografický ústav ČAV si vytýčil za cieľ zachytiť ľudovú reč z celého územia Československej republiky – od Jasiňa až po Aš. Prvé nahrávky mali byť urobené práve z územia Zakarpatskej Ukrajiny a východného Slovenska. Česká akadémia vied sa v tomto smere obrátila na predkladateľa návrhu na zriadenie fonografického ústavu **dr. Ivana Paňkevyča** (v tom čase pracoval ako stredoškolský učiteľ v Užhorode), aby vybral z každej nárečovej oblasti ukrajinského etnika v Československu po jednom predstaviteľovi a dopravil ich do Prahy. Nahrávanie slovenských nárečí zabezpečoval vtedajší referent Národopisného odboru Matice slovenskej **Karol Plicka** (1894 – 1987), českých – profesor brnenskej univerzity **Bohuslav Havránek** (1893 – 1978).

I. Paňkevyč sa znamenite zhostil úlohy organizátora projektu nahrávania nárečových a folklórnych prejavov Ukrajincov Zakarpatska a východného Slovenska. Už v polovici septembra 1929 pricestoval do Prahy spolu s ôsmimi ľudovými rozprávačmi a spevákmi zo Zakarpatskej Ukrajiny a piatimi z východného Slovenska. Od každého nahrali 3 – 6-minútovú nahrávku, ktorá pozostávala z krátkej rozprávky, legendy, povesti, rozprávania zo života alebo niekoľkých piesní. Každý informátor sa na začiatku nahrávky predstavil menom, priezviskom, názvom svojej lokality, župy, okresu alebo iného celku. Napríklad: *Ja Juraj Kalanin z Valaškovca, z valala što ležýř pud Vihorlatom, okresu zo Sniny, teperka povim jednu prypovídku*. Počas výpravy bolo zhotovených 11 gramofónových platní (každá obojstranne). Ako svedčia d'akovné listy Českej akadémie vied I. Paňkevyčovi, nahrávky sa považovali za veľmi úspešné.⁸ Pokúsím sa o ich stručný prehľad.

Fedir Povchan z Veľkého Gajdoša porozprával rozprávku *Pro neudačnoje hospodarsivo* (postupná výmena dvoch volov za ihlu) a *anekdotu o Cigánovi*. Na fonografický disk naspieval tri piesne: svadobnú *Posijala kukurudzu*, krstinovú *Čaročko moja* a baladu *Oj ne chody, Hrycju*. Iný variant rozprávky o nepoda-

renom gazdovi porozprával Dmytro Draha z obce Velyki Lučky. Jeho kolega Petro Kovač z Nevýckého zaspieval koledu *Oj prala Marja popovi ryzy* a baladu *Oj chodyla bila d'ivka u lis na kalynu*. Symon Popovyč z Imstyčeva porozprával príbeh zo života *Jak pjať chlopcuv išly rybu jymaty*. Mychajlo Bilanyč z Pudpleša podal opis svadby a zaspieval tri kolomyjky: *Aj, svatku, kaže, svatku* (svadobná), *Oj, učky drubyňkiji* (ovčiarska), *Oj ty pješ taj huľaješ* (pijanská) a jednu koledu *Z-za toji horky*. Ivan Demjan z Vyšných Vereckých porozprával rozprávku *Kruty, verty, treba vmeraty* a zaspieval piesne: *Oj ležali bervi bervinkoviji* (svadobná), *Oj chodyv čumak* (čumacka), *Zabľajaly kozy, vivci* (krstinová). Vasyľ Josypčuk z Velykého Byčkova porozprával príbeh *O zbojníkoch* a zaspieval koledu *Oj rano, rano kuroňky pily*, svadobnú latkanku *Oj zacvily fijaločky*, veľkonočnú *Oj chodyv žuk po žučyni* a pijácku *U nediľu pju, pju*. Jura Vorocht z Rachova sa venoval opisu huculskej svadby.

Z ukrajinských obcí severovýchodného Slovenska boli v nahrávacej akcii I. Paňkevyča v roku 1929 zastúpení rozprávači a speváci, s ktorými sa bádateľ stretával počas svojich vedeckovýskumných ciest.

Drotár z Jarabiny Petro Saloň porozprával v Prahe rozprávku *Rozdiľme ša po kraľovský* a zodpovedal I. Paňkevyčovi na niekoľko otázok. Ivan Goga z Ruskej Poruby zaznamenal na fonografický disk historickú povesť o grófovi Barkovciemu v pekle – *Za Čičvanskýj zamok* (v dvoch variantoch) a zaspieval štyri piesne: *Nasykala ja horochu do kircja*, *Puste že nas, puste* (vesňanky), *A na Jana na Jakuba* (jánska), *Pidnimaj, mamočko dohory polycju* (svadobná). Jurko Kalenin z Valaškoviec (dedina bola likvidovaná v roku 1930 v súvislosti s výstavbou vojenského objektu) porozprával rozprávku *Podorož do Soncja* a Jurko Darjanin z Uble – rozprávku *Za triocho bratuv*. Fedir Sisák z Pychoň hovoril o svojej dedine – *Pro naš valal*. Študent Karlovej univerzity v Prahe Andrij Masycja z Nikľovej (dnes Mikulášova) predniesol povesť *Pro chlopca što služyv u rozbijnykiv*. Celkove v roku 1929 v Prahe na gramofónové platne bolo zaznamenaných 13 ukážok ľudovej prózy (rozprávky, povesti, anekdoty, rozprávania zo života), 20 piesní a päť opisov ľudových zvykov.

Ako vidíme, I. Paňkevyčovi sa podarilo zachytiť na fonograf prózu a piesňový folklór viacerých žánrov zo všetkých regiónov Karpatského oblúka: Huculčiny, Bojkivčiny aj východoslovenskej Lemkovčiny. Gramofónové platne tejto nahrávacej akcie boli tirážované vo viacerých exemplároch a využívali sa na Filozofickej fakulte Karlovej univerzity v slovanskom seminári pri výučbe fonetiky západoukrajinských nárečí, a tiež v rozhlase.

Prvého decembra 1934 bolo v Košiciach zriadené samostatné štúdio Československého rozhlasu, zamerané na vysielanie pre Podkarpatskú Rus (prvým redaktorom bol Andrej Rudlovčák),⁹ ktoré už 3. decembra odvysielalo prvú reláciu. Jeho zriaďovateľom bol pražský Radiojournal, ktorý mal monopolné právo na rozhlasové vysielanie. V tej dobe sa rozhlasové vysielanie realizovalo „naživo“, resp. zo zvukových záznamov Radiojournalu. Boli to cudzie nahrávky, predovšetkým hudobné. Z „domácich“ sa z času na čas vysielali nahrávky firmy Pathé

z roku 1929. Boli to výlučne sólové nahrávky vedeckého zamerania, nie vždy vyhovujúce potrebám a požiadavkám rozhlasu.

V čase od 18. do 24. novembra 1935 pražský Radiojournal usporiadal prvú expedíciu na Podkarpatskú Rus, s cieľom zachytiť na gramofónové platne čo najviac ukážok hudobného folklóru. Z Prahy bolo do Užhorodu vypravené pozajzdne nahrávacie štúdio (rozhlasový voz) s najmodernejšou technikou. Organizáciou nahrávok bol aj tentoraz poverený Ivan Paňkevych, ktorý po roku 1929 nadobudol skúsenosti so zvukovým záznamom nárečových prejavov vo fonografickom laboratóriu Karlovej univerzity v Prahe (u prof. Jozefa Chlumského a Bohumila Hálu) ako doktorand.

Tentoraz I. Paňkevych priviedol do Užhorodu celé folklórne skupiny z Rachova, Neresnice, Imstyčeva, Volosjanky a Turja-Remety. Hudobnú stránku tejto akcie riadil skladateľ a hudobný redaktor Bohuslav Tvrдый.

Ženy a dievčatá z Rachova s mimoriadnym citom zaspievali veľkonočné chorovodné piesne (*Pustyte nas, A ja chodžu po torhu, Ohiročky, Chody Žuče, Iduť divky do mlyna, A na hori len, len*), svadobné piesne v sprievode huslí a cimbalu (*Ležaly bervinky, Oj zacvily fjalaloňky, Oj amberju, Oj z-za hory, Ta vinočku zeleneňkyj*). Rachovský bača Vasyľ Hodvan zahral štyri signálne melódie na trembite (*Rankovyj sygnal, Poludnevnyj sygnal Na dojinňa, Na spanňa, Na zlodi-ja*) a cimbalová muzika (Mykola Šamota a Mychajlo Kaňus) – päť vianočných piesní (*A v lisku, v lisku, Oj popid hirku, Vinčovanňa, Plesanňa, Kučanka*). Vasyľ Hodvan a Ivan Štefura predviedli na fujare a telenke dve pastierske piesne, Hafija Jareмова zahrála na drymbe lyrickú a vojenskú pieseň.

Hudobná skupina z Neresnice v zložení Ivan Mykuly nec (husle), Petro Hase nec (gitara) a Mychajlo Ivasjuk (píšťala) nahrála na gramofónové platne hudbu k štyrom tancom (*Huculka, Ternuvskij tanec, Arkan a Marš na odchod svadob-nych hosti*).

Ženy a dievčatá z Imstyčeva zaspievali štyri koledy (*Roslo derevce, Nova radist', Što toto za zvizda a Koly Boža maty po zemli chodyla*), dve ľúbostné piesne (*Mila moja, mila, Spivajte, divčata*) a jednu ovčiarsku (*Na vysokuj polonyni*). Marijka Hvozdoва zaspievala „starovynnu kolyskovu“ (uspávanku) *Oj spy, dyťa, kolyšu ťa*. Zlatým klincom nahrávky bola pieseň, ktorá sa spievala nad hrobom mladého chlapca *Holube, holube* v podaní imstyčevského kantora Petra Svitlyka.

Folklórna skupina z Vyšných Vereckých so sólistkami Polaňou Hafincovou (65 rokov), Máriou Slyčkovou (30 rokov), Hafou Blašynovou (29 rokov) a Máriou Hafincovou (52 r.) zaspievala v sprievode hudobnej kapely 14 piesní, medzi ktorými sa nachádzali ľúbostné (*Oj chodyla po sadočku, Beskydom išla, Sonce ischodyť. Des buv, Ivane? Ne žurysja*), svadobné (*Oj ležať bervi bervinkovyji, Oj ny za čym mi ne žal'*), krstinové (*Oj jak kum kumu zhyrav, Ej, ne bula ne bula u kuma hostyna*), šchedrivky (*Medži kedramy*), hajivky (*U bohatych divok, Chodiv žovmir*), vojenskú (*Oj vyrosly legineňky*) a väzenskú pieseň (*Žolnarju, žolnarju*).

Hudobná skupina predviedla tri inštrumentálne melódie a jej vedúci Mychajlo Rajčynec zahral na trembite tri signálne zvuky (ranný, obedňajší a večerný).

Najstarším členom folklórnej skupiny z Volosjanky bol 89-ročný Ivan Mytrak a 70-ročná Hafa Vahulyčová. Obaja sa predstavili ako sólisti spevom kolied (*Aj čy doma pan hospodar, U našoho Juročka, Zelená jabloň červení jabka zrodyla*). H. Vahulyčová zaspievala tiež aj uspávanku (*Kolyš sja kolyško*) a žatevnú pieseň (*Kosyl' Vasyľ*). Okrem nich sa ako sólistky predstavili: Jevka Dzjama (pieseň ľúbostná a pijanská) a Marija Marusyčová (sirotská pieseň). Skupina nahrala 16 piesní, medzi ktorými boli svadobné spievané pri korovaji (*Rozkolasja verba*), pastierske (*Kolo košaročky jasnyj oheň horyl', Juhasku, juhasku, Dosť ja sja nachodyv po ľuťanských horach*), sirotská (*Oj syroty, syroty*) a kolo-myjky.

Ženy z Turja-Rakova zaznamenali *Baladu o Bodnarivne*, svadobnú „latkanku“ *Počynať sja hostyna*, uspávanku *Čučaj belej* a ľúbostnú pieseň *Dohaňať mi šuhaj*. Ako sólistka úspešne vystúpila Mária Malešová. 24. novembra technici Rádiojournalu nahrali zvuk zvonov užhorodského gréckokatolíckeho katedrálneho chrámu Pozdvihnutia sv. kríža, ktorým sa neskôr začínala takmer každá rozhlasová relácia o Zakarpatskej Ukrajine.

Podľa záznamov samého I. Paňkevyča bolo od 18. do 23. novembra 1935 v Užhorode na 38 gramofónových matriciach¹⁰ zaznamenaných 120 folklórnych diel: 80 ľudových piesní, 36 hudobných prejavov a 4 samostatné tanečné melódie. Lokálne zloženie nahrávok bolo takéto: Rachov – 12 piesní (p.) + 13 inštrumentálnych skladieb (i. s.) = 25; Neresnica 17 p. + 10 i. s. + 4 tanečné melódie = 31; Imstyčevo – 14 p.; Vyšni Verecky – 14 p. + 13 i. s. = 27; Volosjanka – 16 p., Turja-Rakovo – 7 p.¹¹

Uvedené nahrávky sa stali základom zvukového archívu košického podkarpatorusínskeho štúdia Československého rozhlasu. Často ich vysielalo aj pražské štúdio Československého rozhlasu v cykloch o folklóre zakarpatských Ukrajincov. Napríklad 7. marca 1937 na počesť 87. narodenín prvého prezidenta Československej republiky T. G. Masaryka Československý rozhlas v Prahe vysielal slávnostný koncert, zložený zo zakarpatoukrajinských piesní, zaznamenaných v Užhorode v roku 1935. Tieto piesne boli aranžované hudobným skladateľom Tvrdom a interpretované Branislavom Chorovičom, Zdeňkom Otavom a Otou Horákovou.¹² Medzi poslucháčmi mal koncert mimoriadny úspech.

Po jednej kópii zvukových nahrávok z rokov 1929 a 1935 dostal od Českej akadémie vied a Rádiojournalu Ivan Paňkevyč ako organizátor obidvoch akcií. Keďže nevlastnil gramofón, tieto platne zostali takmer nepoužíte, teda technicky veľmi dobre zachované. Po smrti I. Paňkevyča jeho dcéra pani Marta Dolnycká mi ako žiakovi svojho otca venovala všetky tieto platne.

Ide o najstaršie nahrávky hudobného folklóru najzápadnejšej skupiny ukrajinského národa, ktoré majú nesmiernu cenu nielen pre folkloristiku, ale aj pre lingvistiku. Niektoré z nich som použil ako ilustrácie svojich folklórnych relácií v ukrajinskom štúdiu Slovenského rozhlasu v Prešove a v rámci referátov na

vedeckých konferenciách a seminároch. Zvukové nahrávky sa tešili veľkej pozornosti najmä na Zakarpatskej Ukrajine. Nahrávky v podstate predstavujú antológiu folklóru Ukrajincov Zakarpatska a severovýchodného Slovenska. Bolo by potrebné vydať tieto materiály v samostatnej knihe so zvukovou prílohou. Vo svete sú také publikácie už bežnou záležitosťou. Súčasná technika dovoľuje „očistiť“ zvukové záznamy od vedľajších šumov a priblížiť ich poslucháčovi v pôvodnom znení. Zvukový technik Julián Kočiščák z Prešova ich prehral na kompaktné disky (CD), vhodné na ďalšie spracovanie.

Pevne verím, že publikácia najstarších záznamov hudobného folklóru Ukrajincov Zakarpatska a Slovenska by sa stretla s pozornosťou nielen u odborníkov, ale tiež u širokej verejnosti a zohrala by pozitívnu úlohu aj vo výchove mladého pokolenia, holdujúceho cudzej hudbe často pochybných kvalít, len preto, že nepozná skvosty vlastnej ľudovej kultúry.

POZNÁMKY

- ¹ Rozšírený variant referátu predneseného na 1. Etnomuzikologickom seminári v Trenčíne 19. novembra 1970. Do zborníka materiálov seminára *Súčasný stav etnomuzikologického bádania na Slovensku* (Bratislava 1972) sa príspevok nedostal, pretože autor mal v tom čase zákaz publikačnej činnosti z politických dôvodov.
- ² BARTÓK, B.: Slovenské ľudové piesne. 1 – 2, Bratislava, 1959 – 1969.
- ³ KOLESSA, F.: Melodiji ukrajinskych narodnych dum. 1 – 2, Ľviv, 1910 – 1913; *Narodni pisni z Halyckoji Lemkivščiny*. Ľviv, 1929.
- ⁴ PÖCH, R.: Technik und Wert des Sammelns phonographischer Sprachprobleme auf Expeditionen, *Mitteilungen*, 45.
- ⁵ Materiály sú uložené v archíve Viedenskej akadémie vied.
- ⁶ PAŇKEVYČ, I.: Fonograf v službi lingvistiky. In: *Sborník 1. sjezdu slovanských filológů v Praze*, 1929, 2., Praha, 1931. Pre delegátov zjazdu bol referát rozmnožený v ukrajinčine a francúzštine. Texty obidvoch verzií sa nachádzajú v archíve autora.
- ⁷ Tamtiež, s. 3.
- ⁸ List sa nachádza v archíve autora.
- ⁹ RUDLOVČAK, O. – KOVAČ, A.: 50 rokov ukrajinskoho radiomovnenňa v Českoslovaččyni, *Prjašiv*, 1984, s. 30-31.
- ¹⁰ Niektoré matrice sa kvôli technickým poruchám opakujú dvakrát. V archíve I. Paňkevyča sa zachovalo 15 dvojstranných platní, teda 30 matric.
- ¹¹ Rukopisný zošit I. Paňkevyča s názvom *Pisni na fonohram 1935*. Archív autora.
- ¹² Tamtiež.

PRÍLOHY

Ukážky zvukových záznamov z roku 1929

Rozprávanie zo života

Já, Fédir Sysák z Pýchoň z okresu Sňínskoho, žúpy Košickoj. Chóču povísti za náš válal dášo. Môže by chóťiv náš válal dáchto i naščíviti. Ale mih by, uplatilo by mu sa. Naš valál ležyt' ot Sňíny sím kilometri. Puť prósta, rimná. Mož jti z vózom, choť i rúky u kyšení búde trimáty. Kiň ne zájde z bóku.

Kólo puté ťjhajúť sa lisý, krjáky, lúky i zémľi. Po lúkach cvíťa hromáda a v ľi-sách hromáda sahovíny, a na pól'u ródit sa žýto, pšenica, járec, uvés i komanica.

A tu užé náš valál. Chýža pópri chýži za šórom dvóma šórami idé. Seredínov púť. Chýžy vybilény z býlym vapnóm. Zmídži déreva vypožírujúť jak pýpky. Násered nášoho valálu cérkov na berežkú nevelika. Níže cérkvy fára. Níže fáry škóla peredľéna jaróckom, vodóv.

A teper' zájdu ja do svóji chýžy, bom zholodnív. Tréba mi dášto zjísti. Náňko v pól'u, kosíli žýto a máti pišli odberáti. Sestrá za stólom šýje kábat, chóče jti na svád'bu. Brát u susídy – v svóho tést'a v robóťi pomyhať, bo vin sa trímle usé jak dóbryj zját'. A ja sa najív taj pišov i ja na svád'bu s sestróv, bo učúv jem, že hu-dáci hrájúť, taj ja pišov potancováti.

Prýjdu na svád'bu, pozýram, tam tancujúť čárdaš. Jeden skáče, drúhyj trjasé, tréťij krútiť sa a hev toty spivajúť, kričáť až im sa nášy Gurgul'áta obzyvajúť. I já z nýma tancováv.

Ale pak jem zunováv, pišov jem spáti. Jak jem usnúv, málom pjányj buv, us-núv jem, taj ne znáv jem, kolým usnúv, ale zbudiv jem sa. Slúcham, už u molo-dóho molodýcju pryťáhli, bo spivajúť, že

Výjdi, mámko gubáta,

bo pryjšlá nevísta boháta.

A totý ľúdi svad'bjaný spivajúť:

Idé svád'ba z hóry, zakryvajte stóly,

stóly javuróvy, a lávky dubóvy.

A chlopy spivajúť z ženámy tiž:

Dé ty idéš, Jáňku, že koňička čášeš?

Za Dúnaj, za vódu, po Háňcju molódu.

Ja potancováv i pišov jem zas spáti. Zbúdžu sa, prišli za mnón máti i kličuť mené, žebyjm ja išov koňi hľadáti. Ja pišov koňi hľadáti. Hľádam koňi – tri dñi ne je kónej, bo už tri dni kónim ne víďiv. A jem prišov na svád'bu.

Máti mené pohaňbili – ja zás pišov hľadáti. Pišov ja hľadáti, hľádam, ne mih jem najti.

Prišóv jem ná zad, lem jem sa ú pchav pered máťirjov, pered ňáňkom, žeby ňa ne víd'ili. I tanciju tam zas dá le. Potómu pozéram, molodícju už prit'áhli. Molodá prijšlá u vinci i dóvhyj kábat mala.

Rozprával Fedír Sisák, narodený 9. marca 1907 v obci Pichne. V roku 1952 skončil štúdium na Pravoslávnej bohosloveckej fakulte v Prešove. Ako farár pôsobil v Klokočove, Zdobe, Ľubici a Slovinkách. Zomrel 2. júla 1981 v Michalovciach.

Veľkonočná chorovodna

Puste vy nas, puste, meňi Panu Bohu,
Meňi Panu Bohu, prez čisarsku horu.
Vera nepustime, slaby mosty mame,
By ste polamali, napraviť nedali
Keď jich polameme, ta jich napravíme
Što najkrašu paňu sobi ochabíme.

Svadobná

Podňimaj, mamočko, dohory policju,
Bo my ti vezeme veliku kvarnicju.
Ja jej nepidojmu, išči niže spušču,
Ja svoju nevistu do všytkoho pušču.
Taku ste nam, taku, nevistu pryvezli
Što pišla na vodu ta prynesla žabu.

Spieval Ivan Goga z obce Ruská Poruba, okr. Medzilaborce.

TONAUFZEICHNUNGEN DER MUSIKFOLKLORE DER UKRAINER IN OSTSLOWAKEI UND KARPATENUKRAINE AUS DEN JAHREN 1929 UND 1935

R e s u m é

Bereits im letzten Jahrzehnt des 19. Jahrhunderts waren Versuche der Tonaufnahmetechnik für linguistische und folkloristische Zwecke. In der Akademie der Wissenschaften in Wien wurden mehrere Typen von Phonographen ausgerüstet, die im Terrain von Linguisten und Ethnomusikologen (wie z. B. von Béla Bartók, Filater Kolessa u. a.) erprobt wurden. In Wien wurde ein phonographisches Institut gegründet, das seine Tätigkeit vor allem während des Ersten Weltkrieges intensivierte. Von den ukrainischen Gefangenen in österreichischen Lagern zeichnete die Folklore Ivan Pankevych auf, der seit dem Jahr 1920 bis 1939 in der Karpatenukraine lebte. Auf der 1. Tagung der slawischen Philologen in Prag im Sommer 1929 trug er das Referat *Phonograph im Dienste der Linguistik* vor. Im September 1929 brachte er im Auftrag der Tschechischen Akademie der Wissenschaften 13 Volkserzähler und Sänger aus der Karpatenukraine und ukrainischen Lokaltäten der Ostslowakei nach Prag, von denen auf einem Tonapparat der französischen Firma Pathé 13 Auszüge volkstümlicher Prosa, 20 Volkslieder und vier Brauchtumsbeschreibungen

eingetragen wurden. Im November 1935 nahm das Prager Radiojournal auf Veranlassung I. Pankevyč's in Užhorod 80 Volkslieder auf, 36 Musikkompositionen und vier selbstständige Tanzmelodien von sechs Folkloregruppen (aus Rachov, Neresnycja, Imstyčev, Vyšni Verecky, Volosjan-ka und Turja Remeta). Bei diesen Aktionen wurden 28 zweiseitige Gramaphonplatten angefertigt, die die Familie Ivan Pankevyč's nach seinem Tode dem Autor diesen Beitrages widmete.

Das sind die ältesten erhaltenen Folkloreaufnahmen der Ukrainer der gewesenen Karpatenukraine und Ostslowakei, die eine originelle Antologie bilden. Der Autor schlägt vor diese Antologie mit Tonanlage in Druck herauszugeben.